

TIEDOTUKSIA

Kaarle Hjalmar Lehtisen rahaston ensimmäinen apurahojen jako

92-vuotias amerikansuomalainen Kaarle Hjalmar Lehtinen lahjoitti vuonna 1982 Siirtolaisuusinstituutille 100 000 US dollaria suomalaisen siirtolaisuustutkimuksen tukemiseen ja edistämiseen. Siirtolaisuusinstituutin hallitus myönsi tästä Kaarle Hjalmar Lehtisen rahastosta kokouksessaan 9.6. seuraavat apurahat:

Grönlund, Paula	”Suomalaisten siirtolaisten alueellinen sijoittuminen New Yorkissa	4 000 mk
Hentula, Hannele	Australiansuomalaisten kieltä käsittelevän aineiston keräämiseen Australiassa	5 000 mk
Hiltunen, Petri	”Norjan (Raisin) suomenkielisen paikanimistön keräämiseen ja tutkimiseen”	2 000 mk
Isomäki, Veli-Pekka	Etelä-Pohjalaisten siirtolaisnaisten sosiaalhistoriaan liittyviin arkisto- ja haastattelututkimuksiin	4 000 mk
Måtts, Inger	”Sverigefinländarnas återflyttning - en jämförelse mellan finsk - och svensk-språkiga”	3 100 mk
Niemelä, Juha	”Amerikansuomalaiset siirtolaislaulut”	1 900 mk
Söderling, Ismo	Amerikansuomalaisia käsittelevän aineiston keräämiseen Yhdysvalloissa	5 000 mk
Valokuvakokoelmien järjestämiseen ja luettelointiin (John O. Virtanen ja Taimi Sainio)		5 000 mk

Tutkimus paluoppilaiden sopeutumisesta

Suomen ja Ruotsin välinen muuttoliike on ollut Suomelle muuttovoittoista vuodesta 1981 lähtien. Tilanne muistuttaa monessa suhteessa vuosien 1971-74 tilannetta, jolloin Suomi edellisen ja ensimmäisen kerran sai muuttovoittoa. Molemmille ajankohdille on ollut ominaista suuri perheellisten palaajien määrä. Tämä näkyy mm. siinä, että Suomen peruskouluihin on tullut vuosittain runsaasti oppilaita Ruotsista.

Siirtolaisuusinstituutissa on tutkittu paluumuuttoa vuodesta 1981 alkaen. Ensimmäisenä valmistui tutkimus, jossa selvitettiin mm. paluun syitä, muuttajien tyypillisimpiä ominaisuuksia ja paluun seurauksia (Korkiasaari 1983). Nyt on valmistunut tutkimus, jossa selvitetään paluoppilaiden sopeutumista ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä (tutkijana Jouni Korkiasaari). Kesän 1986 aikana valmistuu vielä kaksi tutkimusta: Toisessa selvitetään paluumuuttajien sosiaali-, terveys- ja työvoimapaalveluihin liittyviä kysymyksiä (tutkijana Jouni Korkiasaari) ja toisessa paluumuuttajien yritystoimintaa (tutkijana Matti Simpanen).

Valmistunut **paluoppilastutkimus** on osa laajempaa paluoppilasprojektia, jonka ovat rahoittaneet Suomen opetusministeriö sekä Ruotsin opetus-, sosiaali- ja työmarkkinaministeriöt. Kustannukset ovat ja kautuneet puoliksi kummankin maan kesken. Projektin tutkijoina ovat olleet Jouni Korkiasaari Siirtolaisuusinstituutista ja Helena Pentinsaari Ruotsin maahanmuuttovirastosta. He ovat suorittaneet tutkimuksen suunnittelun ja aineiston keruun yhdessä. Aineiston analysointi ja tulosten raportointi on sen sijaan jaettu siten, että Jouni Korkiasaaren tehtävänä on ollut tutkia paluoppi-

laiden sopeutumista ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä, kun taas Helena Pentinsaari on tutkinut heidän opetukseensa liittyviä kysymyksiä. Tulokset julkaistaan erillisissä raporteissa (Pentinsaaren tutkimus Ruotsissa).

Tutkimuksen perusjoukkona ovat kaikki Ruotsista Suomen peruskouluun lukuvuosi-
na 1982/83 ja 1983/84 tulleet suomalaista syntyperää olevat oppilaat syntymämaastaan, kansalaisuudestaan ja äidinkielestään riippumatta. Tutkittavana on 371 paluoppilasta vuosiluokilta 1-9. Pääosa tiedoista on kerätty oppilaita haastatteleamalla ja testaamalla sekä kyselylomakkeilla opettajilta ja vanhemmilta.

Tutkimuksen alkuosassa tarkastellaan mm. Suomen ja Ruotsin välisen muuttoliikkeen kehitystä ja luonnetta, Ruotsissa asuvien siirtolaislasten määrää ja opetusta, paluoppilaiden opetusta Suomessa, aikaisempien paluoppilastutkimusten tuloksia ja ruotsinsuomalaisten lasten identiteetistä tehtyjä tutkimuksia. Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtina pohditaan muuttoa lapsen ongelmatilanteena. Tutkimuksen varsinaisessa tulosesässä tarkastellaan paluoppilaiden koti-, koulu- ja muuttotaustaa, kielellisiä valmiuksia, koulumenestystä, koulussa viihtymistä, minäkäsitystä, kansallista identiteettiä ja tyypillisimpiä sopeutumismalleja sekä yläasteen paluoppilaiden jatko-opintosuunnitelmia ja ammatillisia toiveita.

Tutkimuksesta ilmenee, että paluoppilaat ovat elämäntaustaltaan hyvin yhtenäisen ryhmä. Useimmat ovat joko syntyneet Ruotsissa tai muuttaneet sinne hyvin pieninä, asuneet siellä koko ajan samalla paikkakunnalla ja käyneet samaa koulua. Vanhemmat taas ovat asuneet Ruotsissa suhteellisen

kauan ja kuuluvat yleensä työväestöön. Ruotsissa koulua käyneistä oppilaista noin puolet on käynyt siellä koko ajan kotikieliluokkaa, vajaa viidennes sekä kotikieliluokkaa että tavallista ruotsalaista luokkaa tai yhdysluokkaa ja vain noin kolmasosa yksinomaan ruotsalaista luokkaa. Kaikista Ruotsissa asuvista suomalaisoppilaista sen sijaan suurin osa (n. 80 %) käy ruotsalaista luokkaa.

Paluuoppilaat ovat tutkimuksen mukaan sopeutuneet Suomeen yllättävän hyvin. Vaikeita ongelmia ei ole juuri sen enempää kuin samanikäisillä oppilailta yleensä. Pääosin on ollut kysymys kavereiden puutteesta sekä

oppimis- ja kieliyaikeuksista koulussa. Nämä ongelmat ovat sinänsä varsin luonnollisia ja useimpien kohdalla suhteellisen nopeasti ohimeneviä. Viime vuosina palanneiden oppilaiden todettiin sopeutuneen huomattavasti paremmin kouluun kuin 1970-luvulla palanneiden. Keskeiseksi syyksi tilanteen parantumiseen arvioitiin paluuoppilaiden aikaisempaa "edullisempi" perhe- ja muuttotilanne, siirtolaisopetuksen kehittyminen ja vaikiintuminen Ruotsissa sekä Suomen koulujen parantuneet valmiudet ottaa heitä vastaan.

"Suomalaisuus Ruotsissa" -seminaari

Suomalaisuuden Liitto ja Suomi-Seura järjestivät 21.4.1986 Ostrobotnialla Helsingissä esitelmä- ja keskustelutilaisuuden, jonka teemana oli "Suomalaisuus Ruotsissa". Esitelmätoimikunta oli seitsemän, heistä kolme ruotsinsuomalaista. Valtiovallan tervehdyksen esitti opetusministeri Gustav Björkstrand. Esitelmät julkaistaan Suomalaisuuden Liiton toimesta raporttina. Samassa raportissa julkaistaan myös Siirtolaisuusinstituutissa tehty Ruotsin ja Suomen välisen tutkimuskirjallisuuden bibliografia. Seuraavassa esitän lyhyen yhteenvedon seminaarissa pidetyistä esitelmistä.

Akateemikko Eino Jutikkalan esitelmän aiheena oli ruotsinsuomalaisen historia. Hänen mukaansa suomalaisten asettuminen Ruotsiin ennen vuotta 1809 oli sisäistä muuttoliikettä eikä siirtolaisuutta. Sen vuoksi se oli luonteeltaan työvoiman tasaamista valtakunnan eri osien kesken ja saattoi joskus perustua valtiovallan kehoitukseen, jopa pakotukseen.

Siirtolaisuustutkija Markku Peura totesi esitelmässään "Ruotsinsuomalaiset tänään", että tarkkoja lukumääriä ruotsinsuomalaisesta väestöstä kokonaisuudessaan on vaikea esittää. Tämä johtuu Ruotsin valtion haluttomuudesta rekisteröidä väestön äidinkieltä tai äidinkieliä. Ruotsin suomalaista syntyperää olevan väestön suuruus vaihtelee eri arvioissa ja eri määritelmiin perustuen 250 000 -

400 000 välillä. Suomen kieli on äidinkielenä noin 250 000 - 300 000 henkilöllä.

Pääsihteeri Vesa Leppäsen (Ruotsinsuomalaisten koulutustoimikunta) mukaan Suomessa tiedetään aivan liian vähän siitä, miten voimakkaasti Ruotsi panostaa siirtolaisopetukseen. Hänen mukaansa asia voidaan ilmaista monella tavalla:

- Jokaista kahdeksaa suomalaista kohti voidaan palkata päätoiminen opettaja
- ruotsinkielinen opetus voidaan järjestää hyvin pienissä ryhmissä, kun valtionapua on n. yksi opettajaviikkotunti osallistuvaa oppilasta kohden
- ylimääräinen valtionapu on noin 520 milj. kruunua vuodessa, tästä on suomenkielisten lasten osuus 260 milj. kruunua.

Pääsihteeri Sulo Huovinen (Föreningen Norden) piti esitelmän aiheesta "Ruotsinsuomalainen kulttuuri". Tällä hetkellä on liian aikaista puhua ruotsinsuomalaisesta kulttuurista, vaikka 1970-luvun puolivälistä lähtien on luotu useita ruotsinsuomalaisia laitoksia. Kaikki perustetut laitokset ja järjestöt, samoin kuin Ruotsissa ilmestyvät suomenkieliset lehdet, toimivat erittäin hataralla pohjalla, mikä ei niinkään johdu taloudellisten resurssien puutteesta vaan ruotsinsuomalaisten välipitämättömyydestä. Kulttuuritoimen kehittyessä olisi tulevaisuudessa päästävä mm. siihen, että Suomesta

olisi lisättävä kulttuuritarjontaa. Tarjonnan olisi palveltava myös Ruotsin pääväestöä.

Tutkimussihteeri Ismo Söderlingin esitelmän teemana oli "Tutkimuksen haasteet". Hän esitti, että tutkimuksen painopistealueina tulevaisuudessa olisivat 1) muuttoturvaan liittyvät kysymykset. Tällöin tutkittaisiin Pohjoismaisen työmarkkinasopimuksen mukaista liikkuvuutta. 2) Pafuumuuttoon liittyvänä aiheena olisi paluun pitkäaikaisvaikutusten selvittäminen. Tällä hetkellä tunnemme paluun lyhytaikaiset vaikutukset varsin hyvin. 3) Ruotsinsuomalaisten elinolojen kokonaisvaltainen selvittäminen olisi hyvä ja toimiva yhteistyöhanke suomalaisille ja ruotsalaisille tutkijoille. Erityisesti olisi tutkittava aikuisväestön ammatilliseen jatko-, uudelleen- ja täydennyskoulutukseen liittyvät kysymykset. 4) Perustutkimuksen osalta esitelmöitsijä totesi, että edelleen puuttuu ruotsinsuomalaisten historia, vaikka maassa on ollut suomalainen vähemmistö jo 600-700 vuotta.

Neuvottelevan virkamiehen Risto Laakkosen (työvoimaministeriö) aiheena oli "Suomalaisen

kulttuurin jäljet Ruotsissa". Suomalaisen kulttuurin saavutuksilla on Laakkosen mukaan tunnustettu asema ruotsalaisten keskuudessa. Voittopuolisesti urheilumaailmassa eläneelle Suomelle on vertailukohde ja kilpailukumppani. Keskeisten tiedotusvälineiden kulttuuripalstoilla eri suomalaiset taiteen lajit saavat jatkuvasti tunnustusta. Suomalaisen yhteiskunnan ymmärtämisessä ja tuntemisessä on sen sijaan useampien kohdalla huomattavia aukkoja tai täydellistä tietämättömyyttä. Tämä johtuu lähinnä siitä, että Suomea koskeva uutisaineisto on katkonaista ja sille on ominaista asettaa dramaattisuus kattavuuden edelle.

Kokonaisuutena ottaen seminaari oli onnistunut ja se antoi moniin asioihin uusia näkökulmia. Puheenjohtajana toiminut tohtori Osmo Kalliala totesi loppusanoissaan, että tulevaisuudessa olisi syytä järjestää vastaavia pienimuotoisia ja tiiviitä seminaareja Suomen ja Ruotsin välisestä siirtolaisuudesta. Hänen esitykseensä on helppo yhtyä.

Ismo Söderling